

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Vladimíra Sládečka, soudců JUDr. Jaromíra Jirsy a JUDr. Jana Musila o ústavní stížnosti 1) **Ing. Dr. J. M.** a 2) **Ing. M. V.**, obou zastoupených Mgr. Tomášem Maxou, advokátem se sídlem Praha, Petrská 1136/12, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2016 č. j. 25 Cdo 3807/2014-220, **takto:**

- I. Rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 24. 8. 2016 č. j. 25 Cdo 3807/2014-220 došlo k porušení základního práva stěžovatelů zaručeného čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne ze dne 24. 8. 2016 č. j. 25 Cdo 3807/2014-220 se ruší.**

O d ů v o d n ě n í

I

1. Stěžovatelé v ústavní stížnosti navrhli zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí, neboť mají za to, že jím došlo k porušení jejich základních práv a svobod podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

II

2. Ústavní soud z obsahu spisového materiálu zjistil, že Obvodní soud pro Prahu 4 rozsudkem ze dne 4. 7. 2013 č. j. 55 C 138/2011-132 uložil žalované České kanceláři pojistitelů zaplatit každému ze stěžovatelů částku 72 000,- Kč s příslušenstvím a zamítl žalobu, aby žalovaná byla povinna zaplatit každému ze stěžovatelů částku 48 000,- Kč s příslušenstvím. O náhradě nákladů řízení rozhodl tak, že žalovaná je povinna nahradit každému ze stěžovatelů náklady řízení ve výši 9 147,60 Kč a vedlejší účastník na straně žalované je povinen nahradit každému ze stěžovatelů náklady řízení ve výši 9 147,60 Kč, a uložil žalované povinnost zaplatit České republice soudní poplatek ve výši 7 200,- Kč.
3. Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že dne 23. 10. 2008 při dopravní nehodě chodec M. M. (dále též „poškozený“) vystoupil z vozidla Citroen AX, obešel jej, posunkem poděkoval řidiči vozidla, který zastavil v témže jízdním pruhu za vozidlem Citroen AX, a vstoupil do vozovky, aby přešel na druhou stranu. Řádně se přitom nerozhlédl a byl sražen protijedoucím vozidlem Opel Vectra, čímž mu bylo způsobeno smrtelné zranění.

4. Soud prvního stupně dále zjistil, že řidič automobilu Opel Vectra A. K. jel rychlostí 72,8 až 80,4 km/h a chodec M. M. vstoupil do vozovky ve vzdálenosti 18,2 až 20,1 m. Oba účastníci dopravní nehody byli navzájem dobře viditelní. Řidič viděl po projetí levotočivou zatáčkou dvě stojící vozidla a mezi nimi chodce, nesnížil rychlost, pouze dal nohu z plynu. Jiné faktory, které by mohly ovlivnit průběh nehodového děje, soud prvního stupně nezjistil. Vozidlo Opel Vectra nemělo uzavřeno zákonné pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla a nárok stěžovatelů byl Českou kanceláří pojistitelů odmítnut dopisem ze dne 27. 4. 2011, resp. 11. 7. 2011.
5. Obvodní soud pro Prahu 4 vzal dále za prokázané, že stěžovatelka je matkou poškozeného a se stěžovatelem žijí od roku 2006 ve společné domácnosti jako druh a družka, a tento stav trval i v době úmrtí M. M. Oba stěžovatelé tak jsou aktivně legitimováni podle § 444 odst. 3 písm. c) a f) zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku.
6. Po právní stránce soud prvního stupně posoudil věc s odkazem na ustanovení § 420 odst. 1, § 427 odst. 1, § 428, § 441 a § 444 občanského zákoníku. Konstatoval, že v řízení bylo jednoznačně prokázáno, že poškozený porušil § 54 odst. 2 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (dále jen „zákon o silničním provozu“). V souladu s tímto ustanovením smí chodec přecházet vozovku, jen pokud s ohledem na vzdálenost a rychlost jízdy přijíždějících vozidel nedonutí jejich řidiče k náhlé změně směru nebo rychlosti jízdy. Soud prvního stupně dále dovodil, že i řidič A. K. porušil své povinnosti vyplývající z § 4 písm. a) a § 18 odst. 1 zákona o silničním provozu. Nedostatečně zareagoval na dobře viditelnou situaci v provozu, která mu měla signalizovat, že se může dít něco neobvyklého, a tudíž měl dát nejen nohu z plynu, ale i snížit rychlost, aby mohl lépe reagovat na vzniklou situaci, kterou viděl před sebou. Rychlost, kterou se blížil k vozidlům a jež byla totožná s nárazovou rychlostí, shledal soud prvního stupně nepřiměřenou. Nevhodná reakce řidiče měla podíl na úmrtí poškozeného, neboť podle znaleckého posudku by nižší rychlost nezpůsobila tak vážná poranění a zvyšovala by šanci poškozeného na přežití. Soud zároveň konstatoval, že větší podíl na vzniku dopravní nehody měl poškozený, který přecházel vozovku mimo vyznačený přechod, měl tedy dbát zvýšené opatrnosti, což neučinil. Uvedeným okolnostem podle soudu prvního stupně odpovídá spoluzavinění poškozeného ve smyslu § 441 občanského zákoníku v rozsahu 70 %; částečná odpovědnost řidiče za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků podle § 427 odst. 1 občanského zákoníku je pak v rozsahu 30 %. Každý ze stěžovatelů požadoval 50 % zákonného nároku z částky 240 000,- Kč. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že žaloba je opodstatněna jen z 30 % ze zákonem stanovené částky 240 000,- Kč z garančního fondu vůči České kanceláři pojistitelů. Každému ze stěžovatelů proto přiznal částku 72 000,- Kč s příslušenstvím.
7. K odvolání žalované Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 31. 3. 2014 č. j. 53 Co 512/2013-190 rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích ve věci samé potvrdil. Ve výrocích o náhradě nákladů řízení jej změnil tak, že žalovaná je povinna společně a nerozdílně s vedlejším účastníkem na straně žalované

zaplatit každému ze stěžovatelů na nákladech řízení částku 9 147,60 Kč a rozhodl o nákladech odvolacího řízení.

8. V odůvodnění rozsudku odvolací soud konstatoval, že podstatou obrany žalované je její setrvalé tvrzení o výlučném zavinění poškozeného na nehodě. Zdůraznil, že takové tvrzení však nebylo v řízení prokázáno, protože výsledky dokazování nasvědčují závěrům soudu prvního stupně. Odvolací soud poukázal na skutečnost, že je nepochybné, že podstatnou část viny na nehodě nese sám poškozený, avšak ani řidič A. K. nedostal povinností vyplývajícím ze zákona o silničním provozu, neboť nezareagoval na dopravní situaci, která nastala v době nehody. Podle provedeného dokazování měl při příjezdu k místu následné nehody řidič A. K. dostatečný výhled, jel po rovném úseku silnice povolenou rychlostí mezi 70 a 80 km/h, když se mu naskytl výhled na dva v protisměru stojící automobily, mezi nimiž stál chodec. V takové situaci měl řidič zpozornět, zpomalit jízdu, protože situace v provozu byla nezvyklá tím, že se chodec nacházel mezi dvěma automobily na místě, kde nebyl přechod pro chodce. A. K. ovšem na situaci nereagoval žádoucím zpomalením, pouze „sundal nohu z plynu“. Opětovně zdůraznil, že znalecky bylo doloženo, že při pomalejší jízdě, kterou by za dané situace bylo lze považovat za žádoucí, by následky nehody mohly být méně intenzivní, s nižší rychlostí by se zvýšila šance poškozeného na přežití. Odvolací soud dospěl závěru, že soud prvního stupně při zkoumání míry zavinění poškozeného a řidiče správně rozlišil podstatně větší podíl poškozeného, který stanovil na 70 %, oproti podílu A. K., který činil 30 %.
9. O dovolání žalované rozhodl Nejvyšší soud napadeným rozsudkem podle § 243d písm. b) o. s. ř. tak, že rozsudek odvolacího soudu ve výrocích, jimiž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o platební povinnosti žalované vůči každému ze stěžovatelů, změnil tak, že rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 4. 7. 2013 č. j. 55 C 138/2011-132 ve výrocích, jímž byla žalované uložena povinnost zaplatit každému ze stěžovatelů částku 72 000,- Kč s příslušenstvím, se mění tak, že žaloba se v tomto rozsahu zamítá. Nejvyšší soud dále rozsudek odvolacího soudu a rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích o náhradě nákladů řízení a o povinnosti žalované zaplatit soudní poplatek zrušil a věc vrátil v tomto rozsahu soudu prvního stupně k dalšímu řízení.
10. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že v rozsahu, v jakém se poškozený podílel na způsobení škody, není dána odpovědnost toho, kdo za škodu odpovídá. V daném případě podle Nejvyššího soudu chybí jeden ze základních předpokladů odpovědnosti za škodu, tj. příčinná souvislost mezi vznikem škody a protiprávním jednáním škůdce. Nejvyšší soud odkázal na svou judikaturu, která se konstantně staví k výkladu § 18 zákona o silničním provozu tak, že při posuzování vzdálenosti, na kterou má řidič rozhled, je potřeba brát v potaz nejen povětrnostní a terénní podmínky, ale rovněž dopravní situaci. Součástí povinné ohleduplnosti řidiče vůči chodcům je i povinnost předvídat, že se chodec náhle objeví z míst, která jsou – zejména ve městě – zakryta, např. zaparkovanými vozidly apod. Pokud rychlost jízdy neumožní řidiči zastavit na vzdálenost jeho rozhledu a pokud mu tato rychlost zároveň neumožní včas reagovat na přítomnost chodce, který vystoupí z prostoru, do něhož řidič nemá rozhled, je na místě uvažovat o tom, že jde o rychlost nepřiměřenou. Nejvyšší

soud však poukázal, že příslušná judikatura řeší případy týkající se pohybu vozidla v obci, kde lze předpokládat větší riziko vstupu chodce do vozovky.

11. Závěr o přiměřené rychlosti se musí vždy odvíjet od posouzení individuálních skutkových okolností a měl by dbát obecných zásad přiměřenosti, jakož i zohlednit plynulost silničního provozu. Přestože je provoz motorového vozidla z podstaty věci spojen se zvýšeným rizikem, nelze po řidičích formalisticky vyžadovat natolik úzkostlivé chování, které by fakticky znemožnilo plynulý provoz motorových vozidel. S odkazem na nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2065/15 a rozhodnutí bývalého Nejvyššího soudu ČSR ze dne 14. 7. 1981 sp. zn. 3 Tz 20/81, Nejvyšší soud upozornil, že zaviněné porušení povinnosti je nutné posuzovat také s ohledem na tzv. princip omezené důvěry v dopravě. Jeho podstatou je předpoklad, že se řidič při pohybu na pozemních komunikacích může spoléhat na to, že ostatní účastníci budou dodržovat pravidla provozu na pozemních komunikacích, pokud z konkrétních okolností nebude vyplývat opak. Na základě tohoto principu nelze po účastníkovi silničního provozu spravedlivě požadovat, aby bez dalšího předpokládal veškerá možná porušení pravidel tohoto provozu jinými účastníky, tedy i chodci.
12. Podle Nejvyššího soudu není požadavek odvolacího soudu na řidiče přiměřený. Řidič na kritický pohyb chodce reagoval, ale vzhledem ke krátké vzdálenosti nemohl již střetu zabránit. Dvě vozidla odstavená u krajnice, tj. mimo místa, kde vozidla běžně zastavují, s osobou pohybující se v jejich blízkosti, lze považovat za nestandardní situaci v silničním provozu, která si vyžaduje řidičovu reakci. Klíčovou je podle Nejvyššího soudu otázka, zda v dané situaci bylo adekvátní, že řidič reagoval pouze sundáním nohy z plynu a zda dosažená rychlost byla rychlostí přiměřenou. Nejvyšší soud poukázal především na to, že podle znaleckého posudku by za konkrétních okolností případu bylo možné zabránit střetu jen při rychlosti 40 km/h. Takto výrazné snížení rychlosti při jízdě mimo obec jen pro míjení stojících vozidel, mezi nimiž se pohybuje osoba, nevykazující známky úmyslu vstoupit do vozovky, nelze považovat za opodstatněné. Poškozený vytvořil zcela neočekávanou překážku, kterou řidič s ohledem na princip omezené důvěry nemohl předpokládat a nemohl střetu předejít. Za této situace nelze podle Nejvyššího soudu vytýkat řidiči, že preventivně nesnížil rychlost či úplně nezabrzdl, aby mohl chodec přejít, a že neprovedl výrazný brzdový manévr, jehož potřeba se do okamžiku necelé jedné sekundy před střetem nejevila být nutnou. Nelze pak dovodit, že rychlost jeho jízdy byla nepřiměřená dané situaci. Nejvyšší soud na základě nastíněných úvah dospěl k závěru, že porušení § 18, popř. § 4 zákona o silničním provozu a z toho plynoucí odpovědnost podle § 420 občanského zákoníku na straně řidiče A.a K.a nelze dovodit.
13. Pokud byla škoda způsobena výlučně jednáním poškozeného, je zcela vyloučena objektivní odpovědnost provozovatele motorového vozidla, a to nikoli z důvodu zproštění jeho odpovědnosti z tzv. liberačního důvodu podle § 428 věty druhé občanského zákoníku, nýbrž z důvodu chybějící příčinné souvislosti mezi okolnostmi, za níž provozovatel objektivně odpovídá, a vznikem újmy na straně poškozeného.

14. Oproti závěrům soudu prvního stupně a soudu odvolacího Nejvyšší soud shledal, že jednání poškozeného, který bez rozhlédnutí vstoupil zcela neočekávaně do cesty přijíždějícímu vozidlu, lze důvodně považovat za takové počínání, které bylo zcela a v plném rozsahu příčinou nepříznivého účinku plynoucího z provozu motorového vozidla na osobu chodce. Jednalo se o natolik neodvratitelné jednání, které je podle judikatury dovolacího soudu srovnatelné s případy vstupu chodce pod kola již projíždějícího vozidla na přechodu pro chodce nebo sklouznutí pod kola míjejícího vozidla. Ve všech těchto případech dovolací soud dovedl plný podíl na straně poškozeného chodce. Závěr odvolacího soudu o pouhém 70 % spoluzavinění poškozeného v posuzované věci tak neodpovídá ustálené judikatuře dovolacího soudu při aplikaci § 441 občanského zákoníku na případy střetu chodce s kolemjedoucím vozidlem. Nejvyšší soud proto rozsudek odvolacího soudu změnil tak, že rozsudek soudu prvního stupně se ve výrocích o platební povinnosti žalované mění tak, že žaloba se v tomto rozsahu zamítá.

III

15. Stěžovatelé v ústavní stížnosti tvrdí, že Nejvyšší soud vydáním svého rozsudku porušil princip zákazu překvapivého rozhodnutí, protože zcela nepředvídatelně a se značným časovým odstupem dospěl k závěrům, které se diametrálně odlišují od názoru soudu prvního a druhého stupně. V rámci dovolacího řízení nejenže nenařídil jednání, aby předešel svému předběžnému postoji k projednávané věci, ale svým rozhodnutím stěžovatelům ani neumožnil vyjádřit se k důvodům, které Nejvyšší soud vedly k vydání napadeného rozhodnutí. Postup Nejvyššího soudu, který rozsudek vydal neveřejně a v nepřítomnosti stěžovatelů, je v rozporu s čl. 38 odst. 2 Listiny. V této souvislosti stěžovatelé odkazují také na nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 46/16, týkající se porušení principu předvídatelnosti rozhodnutí při posuzování nároku na odškodnění za újmu na zdraví.
16. Stěžovatelé dále namítají, že dovolací soud se nevypořádal s jejich právním názorem podepřeným jimi uvedenou judikaturou Nejvyššího soudu. Nesouhlasí především se závěrem, že v případě výskytu chodce na silnici má řidič povinnost snížit rychlost, pouze pokud se nachází v obci, nikoli mimo obec. Stěžovatelé také polemizují s odkazy na judikaturu, která má svědčit o setrvalé rozhodovací praxi, a uvádějí, že rozhodnutí, na které dovolací soud odkazuje, neřeší situaci, která by byla skutkově blízká projednávanému případu. Uvádějí, že Nejvyšší soud se napadeným rozsudkem naopak odchýlil od své rozhodovací praxe, aniž by postupoval podle § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, a postoupil věc velkému senátu.

IV

17. Nejvyšší soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že jeho rozhodnutí je založeno na ustálené judikatuře, jak ve smyslu § 18 zákona o silničním provozu posuzovat, zda řidič motorového vozidla jednal přiměřeně okolnostem. K námitce stěžovatelů, že stanovuje přísnější podmínky pro provoz motorového vozidla v obci, Nejvyšší soud poukázal na to, že tato praxe vyplývá z konstantní judikatury a je opodstatněna specifiky dopravního provozu v obci

a komplikovanějšími podmínkami pro provoz vozidla, která vyžadují po řidiči obezřetnější chování. Nejvyšší soud dále rekapituloval skutkový děj a konstatoval, že pokud bylo podle znaleckého posudku možné předejít smrtelnému zranění chodce snížením rychlosti vozidla mimo obec na 40 km/h, pak takový požadavek by byl zjevně nepřiměřený. S odkazem na judikaturu, kdy poškozený chodec či cyklista sám zavinil dopravní nehodu, Nejvyšší soud zdůraznil, že tato byt' skutkově odlišná rozhodnutí citoval s úmyslem objasnit princip, že odpovědnost za střet v silničním provozu nenesou vždy jen řidiči motorových vozidel, ale i ostatní účastníci silničního provozu, a může dojít k situaci, kdy dopravní nehodu zaviní chodec ze 100 %.

18. Podle Nejvyššího soudu nelze považovat rozhodnutí za překvapivé pouze z toho důvodu, že protistrana úspěšným opravným prostředkem zvrátila výsledek řízení. Nejvyššímu soudu není zřejmé, z jakého důvodu považují stěžovatelé za vhodné či nezbytné, aby nařídil ve věci jednání. Dovolání žalované bylo stěžovatelům řádně doručeno, písemně se k němu vyjádřili, tedy dovolací soud měl k dispozici i jejich právní názory a také je zvážil. Stěžovatelé se mohli předem seznámit s použitou argumentací dovolatelky i s vymezením dovolacího důvodu, jímž je dovolací soud vázán. V tom, že shledal některé důvody dovolatelky opodstatněnými, nelze spatřovat nic překvapivého, ani nic, co by vyžadovalo nějaký zvláštní procesní postup.
19. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat vyjádření účastníka řízení stěžovatelům k replice, neboť neobsahovalo nové závažné skutečnosti nebo argumentaci, která by měla vliv na posouzení věci. Nadto z materiálního hlediska nelze přehlížet skutečnost, že Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl.

V

20. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by to nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatelky a účastníků řízení. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

VI

21. Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná a je podána včas, seznámil se s obsahem napadeného rozhodnutí i vyžádaného soudního spisu a přezkoumal, zda tvrzení obsažená v ústavní stížnosti mají oporu v listinných podkladech, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.
22. Ústavní soud ve své ustálené judikatuře zdůrazňuje, že postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu a výklad předpisů podústavního práva a jejich aplikace jsou záležitostmi ostatních soudů; Ústavní soud může do jejich činnosti zasáhnout pouze tehdy, pokud jsou jejich právní závěry v příkrém nesouladu se skutkovými zjištěními nebo z odůvodnění jejich rozhodnutí nevyplývají, nebo pokud porušení některé z norem „podústavního“ práva

v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy), anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. uplatněním přepjatého formalismu při aplikaci práva), zakládá porušení základního práva nebo svobody.

23. Z pohledu výše uvedeného dosahuje argumentace stěžovatelů ústavní roviny ve dvou vzájemně provázaných aspektech, a to jednak v nepředvídatelnosti závěrů dovolacího soudu, které se diametrálně odlišují od názoru soudu prvního a druhého stupně; a dále ve vztahu ke skutečnosti, že stěžovatelé neměli možnost se k takové změně právního názoru dovolacího soudu vyjádřit.
24. K prvnímu bodu argumentace stěžovatelů Ústavní soud uvádí, že ve své judikatuře konstantně poukazuje na to, že mu nepřísluší „přehodnocovat“ hodnocení důkazů ze strany soudů, a to ani v případě, že se s ním sám neztotožňuje, resp. aby se sám zevrubněji zabýval hodnocením konkrétních skutkových okolností případu. Jeho přezkum se soustředí na posouzení otázky, zda právní výklad v napadených rozhodnutích ob stojí nebo neobstojí jako ústavně konformní. Ústavní soud ve své judikatuře připomíná (viz např. nález sp. zn. III. ÚS 2700/15, II. ÚS 2736/15 či II. ÚS 415/14), že smysl norem ústavního pořádku spočívá nejen v úpravě základních práv a svobod, jakož i institucionálního mechanismu a procesu utváření legitimních rozhodnutí státu, nejen v přímé závaznosti Ústavy a Listiny a v jejich postavení bezprostředního pramene práva, nýbrž i v zakotvení povinnosti státních orgánů, resp. orgánů veřejné moci, zejména soudů, interpretovat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod (čl. 1 odst. 1, čl. 4 Ústavy, čl. 1 věta druhá Listiny).
25. V této souvislosti považuje Ústavní soud za nutné poukázat na způsob, kterým Nejvyšší soud dospěl k závěru, že jednání poškozeného bylo zcela a v plném rozsahu příčinou „nepříznivého účinku plynoucího z provozu motorového vozidla na osobu chodce“, resp. o tom, že nelze dovést porušení § 18, popř. § 4 zákona o silniční dopravě a z toho plynoucí odpovědnost podle § 420 občanského zákoníku na straně řidiče.
26. Při posuzování míry spoluzavinění chodce a řidiče je podle dovolacího soudu klíčová otázka, zda bylo v dané situaci adekvátní, že řidič reagoval pouze sundáním nohy z plynu a zda dosažená rychlost byla rychlostí přiměřenou. Svou úvahu založil především na závěru znaleckého posudku, podle něhož bylo možné za daných okolností zabránit střetu jen při rychlosti vozidla 40 km/h. Dovolací soud konstatoval, že tak výrazné snížení rychlosti nelze považovat za opodstatněné, neboť po řidiči nelze vyžadovat, aby fakticky na sebe převzal veškerou odpovědnost za dění na silnici. Za situace, kdy poškozený vytvořil zcela neočekávanou překážku, kterou řidič s ohledem na princip omezené důvěry v dopravě nemohl předpokládat, nelze podle dovolacího soudu řidiči vytýkat, že nesnížil rychlost či úplně nezabrzdl, aby mohl chodec přejít, a že neprovedl výrazný brzdový manévr, jehož potřeba se do okamžiku necelé jedné sekundy před střetem nejevila být nutná.
27. Dovolací soud se však s výše uvedenou otázkou klíčovou pro posouzení míry spoluzavinění účastníků dopravní nehody nevypořádal relevantně ve vztahu ke všem rozhodným skutkovým zjištěním. Podstatou posouzení míry

spoluzavinění účastníků dopravní nehody, resp. porušení povinnosti a z toho vyplývající odpovědnosti řidiče totiž není otázka, zda je reálné, aby řidič snížil rychlost z cca 70 až 80 km/h na 40 km/h, ale otázka, zda bylo adekvátní, aby řidič rychlost snížil a reagoval tak na danou dopravní situaci. V tomto smyslu je také nutné posuzovat otázku přiměřené rychlosti řidiče. Ostatně již soud prvního stupně ve svém rozsudku uvedl, že ve vztahu k přiměřené reakci řidiče nemá na mysli, že by řidič měl snížit rychlost na 40 km/h, avšak rychlost, kterou se řidič blížil k vozidlům a která byla i rychlostí nárazovou, tj. 72,8 – 80,4 km/h, byla dané situaci nepřiměřená.

28. Dovolací soud se zároveň nijak nevyjádřil k závěrům znaleckého posudku MUDr. Václava Horáka, které mají pro posouzení spoluzavinění řidiče podstatný význam, a z nichž také vycházel soud prvního stupně i soud odvolací. Z uvedeného znaleckého posudku se podává, že je jisté, že pravděpodobnost fatálního následku by se se snižující rychlostí poměrně výrazně snižovala. Konkrétně se v něm uvádí, že při nárazové rychlosti 70 km/h je pravděpodobnost úmrtí chodce nad 80 %, do 60 km/h 60 %, do 50 km/h 40 % a do 40 km/h pouze 15 %. Při nárazové rychlosti nižší než 76,6 km/h by intenzita nárazu a tím i rozsah poranění byl nižší a bylo by možné předpokládat vznik těžkých poranění, která však již nemusela být smrtelná. Uvedené závěry mají podstatnou měrou vliv na závěr o dosažené přiměřené rychlosti řidiče, resp. zda bylo v dané situaci adekvátní, že řidič reagoval pouze sundáním nohy z plynu, aniž by snížil rychlost.
29. Pokud dovolací soud argumentuje principem omezené důvěry v dopravu, Ústavní soud konstatuje, že ve své judikatuře se k interpretaci a aplikaci tohoto principu několikrát vyjádřil - naposledy např. v nálezu sp. zn. IV. ÚS 3159/15. V tomto nálezu Ústavní soud zdůraznil, že *„otázka spoluzavinění je otázkou přiměřenosti důvodů spoléhání se řidiče na dopravní kázeň ostatních účastníků silničního provozu ve smyslu § 5 písm. a) zák. č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a její správné řešení je podmíněno pečlivým objasněním okolností konkrétního případu.“* Tomuto požadavku, jak je patrné z výše uvedeného, dovolací soud nedostál. Z tohoto pohledu je pak třeba také nahlížet na komparaci posuzovaného případu s judikaturou v případech, které dovolací soud považuje za srovnatelné a v nichž dovodil plný podíl na straně poškozeného chodce.
30. Z uvedeného vyplývá, že dovolací soud dospěl ve svém rozhodování k závěrům, které byly založeny na nové interpretaci rozhodných skutečností pro rozhodnutí o míře spoluzavinění chodce a řidiče. Postupoval přitom podle ustanovení § 243d odst. 2 o. s. ř. a změnil rozsudek odvolacího soudu, přičemž se tak stalo bez nařízení jednání a bez vyrozumění stěžovatelů o možnosti této změny právního názoru.
32. Ústavní soud konstatuje, že za dané situace lze souhlasit s námitkou stěžovatelů, že Nejvyšší soud při vydání napadeného rozhodnutí nedostál principům přesvědčivosti a předvídatelnosti procesního postupu tak, jak jsou vyjádřeny v judikatuře Ústavního soudu. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 2316/13 Ústavní soud shrnul, že předvídatelnost soudního rozhodování Ústavní soud chápe v několika významech: jednak soudní rozhodnutí musí být výsledkem předvídatelného

postupu soudu, kdy účastníci nemohou být s ohledem na dosavadní průběh řízení překvapení rozhodnutím soudu. Konstatoval, že „*judikatura Ústavního soudu se v této souvislosti obvykle zabývá situací vzniklou v odvolacím řízení a opakovaně proto charakterizuje překvapivé rozhodnutí jako rozhodnutí, které na základě zjištěného skutkového stavu nebylo možno předvídat, a to z důvodu zásadní změny právního názoru odvolacího soudu, přičemž důsledkem takového rozhodnutí může být porušení základních práv účastníka řízení. Ústavní soud např. v nálezu sp. zn. II. ÚS 1835/12 (...) uvedl, že pokud "odvolací soud zaujme jiný právní názor, než na základě kterého rozhodl soud prvního stupně, měl by v zásadě na tuto změnu účastníky upozornit a umožnit jim se k němu vyjádřit, případně i navrhnout důkazy, které ve vztahu k dosavadnímu právnímu názoru nebyly významné".*“ Odkázal dále i na nálezu sp. zn. I. ÚS 3271/12, v němž Ústavní soud shledal překvapivým rozhodnutí dovolacího soudu, neboť „*neseznámil účastníky se svým odlišným právním názorem a nedal jim příležitost se k tomuto názoru vyjádřit. Stěžovatelka tak nevěděla, že dovolací soud na věc nahlíží jinak, a nemohla tomu přizpůsobit své právní a skutkové námitky, které uplatnila až v ústavní stížnosti (...)* Argumentace dovolatele i protistrany se tedy vztahuje k napadenému odvolacímu rozhodnutí, přičemž žádný z nich v době, kdy podává dovolání či vyjádření k němu, nemůže předpokládat, zda dovolací soud zaujme jiný právní názor, jakou bude mít tento právní názor podobu a jaké skutkové a právní důvody by z hlediska tohoto odlišného právního názoru měly být relevantní.“

33. V nálezu sp. zn. II. ÚS 46/16, na který v ústavní stížnosti odkazují stěžovatelé, Ústavní soud jako překvapivé shledal rozhodnutí dovolacího soudu a mj. uvedl: „*změnil-li s konečnou platností Nejvyšší soud v takto citlivém případě podstatnou měrou rozsudek odvolacího soudu, přičemž se tak stalo bez vyrozumění stěžovatelky o možnosti této změny a jejich důvodech či bez nařízení jednání, nepředvídatelně odňal stěžovatelce (žalobkyni) právo se aktuálně vyjádřit ve svůj prospěch. Stěžovatelka mohla například argumentovat jinými srovnatelnými případy odlišnými od těch, jimiž podpořil své rozhodnutí dovolací soud.*“ Argumentaci tímto rozhodnutím považuje Ústavní soud za případnou.
34. V nyní posuzované věci Nejvyšší soud interpretoval skutková zjištění dopravní nehody odlišně oproti soudu prvního stupně a soudu odvolacího. Dospěl tak k jinému právnímu závěru ohledně míry spoluzavinění účastníků dopravní nehody s následkem smrti poškozeného, resp. k závěru, že škoda byla způsobena výlučně jednáním poškozeného, aniž by se svým odchylným právním názorem stěžovatele seznámil. Pokud dovolací soud ve vyjádření k ústavní stížnosti k této námitce stěžovatelů uvádí, že považuje za dostačující, že dovolání bylo stěžovatelům řádně doručeno, písemně se k němu vyjádřili a dovolací soud zvážil jejich názory, je nutné k tomu uvést následující. V případě, kdy dovolací soud zaujal zcela jiný právní názor, než na základě kterého rozhodl soud prvního stupně a soud odvolací a změnil rozsudek odvolacího soudu podle § 243d písm. b) o. s. ř. bez nařízení jednání, přičemž stěžovatelé neměli možnost seznámit se s jeho právním názorem, odňal stěžovatelům právo vyjádřit se k takové změně, resp. právnímu názoru a argumentovat ve svůj prospěch.
35. K uvedenému podpůrně přistupuje i časový aspekt, kdy dovolací řízení trvalo více než dva roky – dovolání žalované bylo podáno 14. 7. 2014 a dovolací soud

vydal napadené rozhodnutí 24. 8. 2016. Vzhledem k citlivosti projednávané otázky tato okolnost ještě zesiluje překvapivé důsledky rozhodnutí dovolacího soudu.

36. Ústavní soud uzavírá, že Nejvyšší soud tím, že za uvedeného procesního stavu, kdy bez nařízení jednání a se značným časovým odstupem od rozhodování odvolacího soudu, na základě nové interpretace skutkových zjištění zásadně změnil rozhodnutí, aniž by umožnil stěžovatelům se vyjádřit, zatížil rozhodnutí nedostatkem předvídatelnosti a zasáhl tak do práva stěžovatelů na spravedlivý (řádný) proces.
37. Na základě výše uvedeného Ústavní soud shledal porušení práv zaručených v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny a podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) a § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozhodl, jak je ve výroku nálezu uvedeno.

Poučení: Proti nálezu Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 30. května 2017

JUDr. Vladimír Sládeček
předseda senátu

Za správnost vyhotovení:
Lenka Kubacká